

De aantrekkelijke kant van Mannelijke Hoogbegaafdheid, het criterium van prestatie en succes voorbij

door Willem Kuipers

AANLEIDING

In de aanloop naar de workshop "I'm not gifted, I'm just busy" met Linda Silverman van 22-11-2005, kwam de bijdrage van haar voor de Reader 'Hoogbegaafd-en-Werk 2006' en mijn bijdrage over Mannelijke energie voor de Labyrinth Society bijeenkomst van 2005 bij elkaar en inspireerde mij tot het schrijven van onderstaand artikel.

De toepassing is voor zover ik weet nieuw, de vorm is toegespitst op de context van de workshop. Deze nieuwere versie van het artikel is op enkele punten aangevuld.

PATRIARCHAAL BEPAALDE DEFINITIE VAN HOOGBEGAAFDHEID

Het artikel van Linda Silverman: 'I'm Not Gifted, I'm Just Busy, Unrecognized Giftedness in Women' opent met de constatering dat hoogbegaafdheid ruwweg de laatste 5000 jaar uitsluitend aan mannen was voorbehouden. Enerzijds legden spraakmakende auteurs uit dat vrouwen van nature minder intelligent zijn dan mannen, anderzijds is de term 'uitblinken' gekoppeld aan mannelijke, althans patriarchale opvattingen over macht en competitie. Derhalve is uitblinken, een winnaar zijn, een aantrekkelijk doel voor een man, maar niet voor een vrouw.

Zij komt met een alternatieve definitie voor hoogbegaafdheid, die op asynchroniciteit van persoonlijke ontwikkeling is gebaseerd, in plaats van op prestatie en succes. In mijn parafrase: 'hoge begaafdheid betekent asynchrone ontwikkeling door het effect van zeer intelligent plus een zeer intens gevoelsleven, waardoor de hele belevingswereld kwalitatief anders is dan gemiddeld gebruikelijk.'

Bij Linda's inventarisatie in een gezelschap van moeders van hoogbegaafde kinderen kwamen de volgende eigenschappen als karakteristiek voor vrouwelijke excellentie naar voren: intense morele betrokkenheid, zeer sterke empathie, een uniek soort beleving en bewustzijn, respect voor alle mensen, waarheidszoekend, met groot inzicht, creatief, veelzijdig, kan veel ballen tegelijk in de lucht houden. Zij maakt vervolgens duidelijk hoezeer traditionele opvattingen van mannen en vrouwen, van vaders en moeders, van leraren en leraressen de status quo handhaven waarmee hoogbegaafdheid in patriarchale waarden vervat blijft en doet een oproep dat open te breken via haar alternatieve benadering.

HET MANNELIJK ALTERNATIEF VOOR MACHO EN AFSTANDELIJKE LEIDER

In oktober 2005 was ik uitgenodigd om een voordracht over Mannelijke energie te geven op de jaarlijkse bijeenkomst van The Labyrinth Society, getiteld: 'Remembering the Power of Sacred Creation, Attuning to Masculine Energy through the Labyrinth' (te vinden via mijn website www.willemlabyrinth.nl onder 'theorie'.)

Daarin leg ik uit, hoezeer het denken over mannelijk en vrouwelijk wordt vervormd door het gangbare patriarchale waardensysteem, en dat niet alleen vrouwen, maar ook veel mannen daardoor worden belemmerd in hun ontwikkeling en expressie. Voor de goede orde: mannelijke en vrouwelijke kwaliteiten zijn niet voorbehouden aan respectievelijk mannen en vrouwen. Ieder mens kiest zijn/haar eigen mix. Wij constateren vanuit onze praktijk en courante literatuur dat extra intelligentie (Xi) of hoogbegaafdheid effectiever vanuit het resulterende gedrag kan worden benaderd, dan vanuit het al dan niet voldoen aan een IQ-test of andere prestatienormen. De intensiteit van emoties, de hoge sensitiviteit, de vaak sterke vaardigheid op het gebied van het verbeelden en resulterende creativiteit die standaard bij Xi-ers lijkt te horen, verdragen zich slecht met typisch patriarchaal gewaardeerde eigenschappen zoals Rationaliteit, Onvoorwaardelijke zelfcontrole, Niet tonen van emoties, Status, enzovoort.

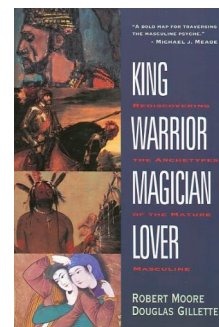
Natuurlijk bestaan er mannen, die genieten van de rol van de Macho, de Cowboy die altijd wint, vrouwen om zijn vinger windt en voortgaat op zijn Heldenpad. Of neem de mannen die de onverstoorbare Leider met grote kracht neerzetten: fusties, massa-ontslagen, politieke spelletjes, het gevecht met de concurrentie, ze blijven de baas en genieten van hun macht en uitstraling. Maar er zijn ook mannen die geen zin hebben om Macho of Koelbloedige Leider te zijn. Ze willen vrienden zijn met hun levenspartner, niet de overheerser. Ze willen respectvol en empathisch in hun professie staan, niet vanuit agressie of status. In TV-reclames zie je dan een goedbedoelende vader de sukkel in het huishouden zijn. Dat kan weliswaar de consequentie zijn, maar is feitelijk een patriarchaal sjabloon. Het doet geen recht aan de intentie en potentiële kracht van een man die streeft naar evenwichtigheid tussen mannelijke en vrouwelijke aspecten.

Ik behoorde zelf meestal tot die categorie van 'vriendelijke metgezel', en heb me vanuit mijn eigen behoefte aan persoonlijke ontwikkeling eerst proefondervindelijk verdiept in mijn eigen vrouwelijke kanten, en de laatste jaren, in mijn eigen mannelijke kanten.

Vanuit die ervaring kan ik constateren dat maatschappelijk succes als enige referentie voor hoogbegaafdheid maar een klein deel van de rijkdom aan expressie vertegenwoordigt, die een gerijpte, volwassen Xi-er in de wereld kan zetten. Dat geldt voor mannen en vrouwen.

VIER MANNELIJKE ARCHETYPEN

Ik heb onder andere inspiratie gevonden in het boek van Robert Moore en Douglas Gillette, een professor in de psychologie en een kenner van mythen, dat 15 jaar geleden verscheen: 'King Warrior Magician Lover, rediscovering the Archetypes of the Mature Masculine'. In het Nederlands te omschrijven als 'Vorst Krijger Magiër Liefdevolle, de herontdekking van de Archetypen van de volwassen man'¹.

¹ 'Lover' als Minnaar of Liefhebber vertalen vind ik onvolledig.

Zij werken een Jungiaans concept uit, dat de mannelijke psyche is opgebouwd uit vier essentiële aspecten, de archetypen. Deze vier; Vorst, Krijger, Magiër en Liefdevolle kunnen verschillende gedaanten aannemen, naar gelang de persoonlijke ontwikkeling van een bepaalde man.

Allereerst maken ze onderscheid tussen Jongens Psychologie en Mannen Psychologie. De vier genoemde archetypen zijn de patronen voor de Man. Bij de Jongen heet bijvoorbeeld het Krijger aspect: de Held.

Vervolgens heeft ieder archetype, de Jongen- of Manvorm, twee disfunctionele Schaduwwormen, een actieve en een passieve pool.

Neem ik wederom de Krijger als voorbeeld, dan horen daar als Schaduwworm de Sadist en de Masochist bij. Bij de Jongensvorm, de Held, vind je als Schaduwworm de Applausgerichte Bullebak en de Lafaard.

In een tabel, waarbij ik in deze versie alle Jongens archetypen en schaduwwormen heb benoemd, ziet het er dan zo uit:

Volwassen man	Schaduw + -	Jongen	Schaduw + -
Vorst	+ Tiran	Perfect kind	+ Huistiran
	- Zwakkeling		- Protégé
Krijger	+ Sadist	Held	+ Bullebak
	- Masochist		- Lafaard
Magiër, Sjamaan	+ Afstandelijke Manipulator	Wonderkind	+ Slimme Bedrieger
	- "Ik weet van niets"		- Sufferd
Liefdevolle	+ Verslaafde	Bevredigd kind	+ Moederskind
	- Depressieve		- Dromer

Volgens de auteurs is Patriarchie een uitdrukking van de *onvolwassen* Man, hetzij de Jongen, hetzij één van de schaduwwormen van Man of Jongen. Patriarchie is een aanval, niet alleen op Vrouwelijkheid in haar volheid, maar ook op Mannelijkheid in zijn volheid. Het is gebaseerd op angst, de angst van de Jongen voor Vrouwen en volwassen Mannen.

DE VERBINDING MET HOOGBEGAAFDHEID

Als ik vanuit deze benadering naar hoogbegaafdheid of extra intelligentie bij volwassenen kijk, en me beperk tot mannen, of eigenlijk, tot mannelijke energie, dan komt er meer kijken dan 'intellectuele uitzonderlijkheid die maatschappelijk gewaardeerd wordt'. Het is waar, veel mensen zien de HB-er het liefst als een combinatie van de Held en het Wonderkind. En omgekeerd, kan de HB-er menen dat het leven bestaat bij de gratie van de ouderlijke trots voor het Wonderkind plus het applaus voor de Held. Leuk voor de Jongen, maar met veel te veel afhankelijkheden voor een volwassen Man.

We komen in onze praktijk mensen tegen, die jaren in de Schaduw van het Wonderkind, als Sufferd door het leven zijn gegaan, nadat ze op school tot die conclusie

waren gebracht. Een hard gelag, maar als de schaduw in het licht kan worden gezet, een ontketenende ontdekking.

Maar laat ik me hier beperken tot hoe ik de vier Volwassen archetypen ervaar als inspiratie en motor voor een volwassen mannelijke Xi-er om tot excellentie te komen. Ik licht daarbij steeds eerst de algemene betekenis van het archetype toe.

DE KRIJGER

De Krijger weet wat hij wil, weet hoe het te bereiken, en komt in actie.

Hij belichaamt de capaciteit tot agressie, maar gedreven vanuit een innerlijk waardesysteem, een missie. Dat is anders bij de Held: die heeft behoefte aan goedkeuring en lof.

Zonder Krijger weet je niet wat je zelf graag wilt, en hebt geen puf om het uit te zoeken.

De Xi-er begint vaak aan een baan of opleiding omdat het gewoon wel interessant is, of omdat iemand bevestigt dat hij er goed in is. Als het nieuwe er af is verdwijnt

vaak de inzet. Er was immers geen intrinsieke motivatie. Soms wordt de inzet gecontinueerd vanuit een zeer sterk plichtsgevoel, maar dat kost zeer veel kracht en kan tot zelfhaat leiden: de Schaduw die Masochist heet.

De Xi-Krijger toont de Gedrevenheid die Mary Jacobson in haar boek *The Gifted Adult* als één van de drie karakteristieken van hoogbegaafdheid benoemt, naast Complexiteit en Intensiteit.

DE MAGIËR / SJAMAAN

De Magiër bezit kennis, niet alleen in zijn hoofd, maar ook met zijn lichaam.

Die twee vormen zijn onlosmakelijk in hem verbonden. Daardoor beseft hij de oneindige verbondenheid tussen mannelijk en vrouwelijk, tussen alles wat vorm heeft en alles wat vormloos is. Hij wendt zijn kennis ten goede aan, blijft van nature die kennis vermeederen, zonder de verwachting ooit alles te weten.

De Schaduwwormen van de Xi-Magiër zijn maar al te bekend uit allerlei wetenschappelijk onderzoek, dat intellectueel briljant kan zijn, maar menselijk en moreel ge-

zien onder de maat. De overtuiging van 'maakbaarheid', de dominantie van vorm, leidt tot de Schaduwworm Afstandelijk Manipulator als de waarde van vormloos niet wordt gevoeld.

De Xi-Magiër in zijn volheid is een Meester in zijn vak, of in zijn vakken, want één vak is vaak niet toereikend om alle creatieve behoeften te vervullen.

Hij geniet van Complexiteit, de tweede karakteristiek van hoogbegaafdheid. Xi-Magiërs blijken in onze ervaring vaak een sterke intuïtieve kracht te kunnen ontwikkelen en treden daarbij in de voetsporen van de Sjamaan of Medicijnman.

DE LIEFDEVOLLE

De Liefdevolle streeft schoonheid na. Hij weet wat genieten is, en weet vreugde voor zijn omgeving te scheppen. Hij gebruikt zijn zintuigen intens, maar is er niet verslaafd aan. Zonder de Liefdevolle is de wereld steriel, of stijf gecontroleerd. Het gevoel is dan verdwenen.

De Xi-Liefdevolle staat met overgave en liefde in het leven, dat hij dankzij zijn hoge sensitiviteit, met ongewone heftigheid ervaart. Diep geraakt door schoonheid, kwetsbaar voor lelijkheid. Hij heeft de natuurlijke behoefte om zelf ook schoonheid te creëren, hetzij abstract in de elegantie van zijn ideeën, hetzij concreet in enige vorm van ambachtelijke

creativiteit. Hij leeft zijn passies, maar wordt niet door zijn passies geleefd.

De Xi-Liefdevolle belichaamt een deel van de behoefte aan Intensiteit van hoogbegaafden, de Vorst een ander deel.

Helaas komt ook de schaduwvorm van de Xi-Liefdevolle veel voor. Sommige Xi-ers werken alle mogelijke verslavingen af, anderen blijven depressief in hun diep ervaren teleurstellingen hangen.

DE VORST

De Vorst zorgt goed voor zijn Rijk. Hij schept orde en recht. Hij zegent zijn land en al wat er toe behoort. Hij biedt mogelijkheden tot expressie en bevestigt iedereen ten volle in zijn/haar capaciteiten.

Zonder het Vorst archetype heeft een Man geen uitstraling en laat hij geen spoor na.

Hij is als een niet gerealiseerde belofte. Of hij schiet door in de Schaduwvorm en wordt Tiran.

De Xi-Vorst heeft zijn bijzondere begaafdheid in eigendom genomen. Niet om te overheersen, maar omdat hij niet anders

kan dan zijn kwaliteit in de wereld te zetten. Het is een rustige kracht, ook al brengt hij verantwoordelijkheid met zich mee. Dankzij zijn sterke gevoel voor rechtvaardigheid laat hij iedereen het zijne.

De Xi-Vorst heeft veel te geven en doet dat ook. In de kringloop van geven is er voor iedereen genoeg.

Iedere Xi-er heeft ervaring met aanpassen en velen kennen het thema: 'hoor ik er nog bij, of lig ik er uit?' Aanpassen door onzichtbaar te worden is een schaduwvorm van de Xi-Vorst. Omdat de angst voor 'ontdekking' blijft en er aan de andere kant

woede heerst over de niet geziene kwaliteiten, ontstaat er gemakkelijk spanning op werkplek en privé. Zolang de begaafdheid niet in eigendom wordt genomen is dat patroon nauwelijks te doorbreken.

De Xi-Vorst leeft van nature in Intensiteit. Sommige mensen denken dat hij zich extra moet inspannen om met zo'n intensiteit te leven, maar het omgekeerde is waar: Het kost hem juist veel kracht om minder intens te zijn.

Als zijn omgeving toch van hem verwacht dat hij 'rustiger aan doet', schiet hij uit zijn kracht en wordt faalangstig; hij mag immers niet meer op zijn eigen gevoel voor maatvoering afgaan, maar wordt daar wel op afgerekend. Meestal een bron van onplezierige ervaringen.

EN WAT BETEKENT DIT VOOR VROUWEN EN HOOGBEGAAFDHEID?

Hoewel Robert Moore op zijn website toelicht dat de vrouwelijke archetypen min of meer gelijk zijn aan de mannelijke, zet ik daar zelf een paar vraagtekens bij.

Ik wil graag de vrouwelijke pendant van die archetypische structuur leren kennen en ervaren en ben daar mee bezig.

In het bestek van dit artikel heb ik laten zien, dat de patriarchale benadering van hoogbegaafdheid –de koppeling met patriarchaal bepaalde begrippen van superioriteit door prestatie en succes- niet alleen voor vrouwen, maar ook voor veel mannen een karikatuur is van de rijkdom aan expressie die een HB-er of Xi-er in zich heeft. Omgekeerd leidt die karikaturale opvatting over hoogbegaafdheid tot allerlei onderpresteer- en onderduikgedrag van vrouwen en mannen, die zich niet met dat sjabloon wensen te identificeren. Helaas wordt daarmee vaak badwater en kind weggegooid en blijft de potentie tot excellentie onbenut door de eigenaar.

De Xi-Vorst heeft naar mijn idee ook betekenis voor vrouwen, hetzij in de vorm van een vrouwelijke pendant, hetzij als mannelijke energie, die zoals gezegd niet aan mannen is voorbehouden.

Ook Xi-mannen zijn aan te spreken op het soort excellentie dat Linda Silverman in haar artikel als vrouwelijk alternatief presenteert. Tot voordeel van hun omgeving en henzelf.

Vrouwelijke en mannelijke Xi-ers hebben dus veel te winnen met de verruiming van de patriarchaal geïnspireerde karakteristiek voor bijzondere begaafdheid. De benadering via genoemde archetypen is voor mij een begaanbare weg, die ik graag verder wil verkennen.

Voorburg, 17 november 2005, tabel aangevuld op 16 november 2006.